

۱۸۱۲۸۸۸

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

عوامل در علم نحو:

(شرح مسمومه عواما، فی النحو) جرجانی

مؤلف:

مجتبی بختیاری

انتشارات چتر دانش

۱۳۹۶

سرشناسه	: بختیاری، مجتبی، ۱۳۷۴ -
عنوان قراردادی	: العوامل فی النحو . فارسی . شرح
عنوان و نام پدیدآور	: عوامل در علم نحو: شرح منظومه «العوامل فی النحو» جرجانی / مؤلف مجتبی بختیاری.
مشخصات نشر	: تهران: چتر دانش، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۱۴۴ ص: ۲۱/۵×۱۴/۵ س.م.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۴۱۰-۱۳۹-۴
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتاب حاضر شرحی بر کتاب «العوامل فی النحو» تألیف جرجانی است.
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۱۴۴.
موضوع	: جرجانی، عبدالقاهر بن عبدالرحمن، - ۴۷۱ ق. . العوامل فی النحو -- نقد و تفسیر
موضوع	: زبان عربی -- نحو
موضوع	: زبان عربی -- واژه‌های نقش‌نما
موضوع	: Arabic language -- Function words
شناسه افزوده	: جرجانی، عبدالقاهر بن عبدالرحمن، - ۴۷۱ ق. . العوامل فی النحو . شرح
رده بندی کنگره	: PJ۶۱۵۱/ج۴ع۹ ۴۲۱۰۱۳۹۶
رده بندی دیویی	: ۴۹۱/۷۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۷۵۳۴۲۷

نام کتاب	: عوامل در علم نحو: (شرح منظومه) «العوامل فی النحو» جرجانی
ناشر	: چتر دانش
مؤلف	: مجتبی بختیاری
ویراستار علمی	: امیر حسین حدیدی
نوبت و سال چاپ	: اول - ۱۳۹۶
شمارگان	: ۱۰۰۰
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۴۱۰-۱۳۹-۴
قیمت	: ۱۰۰۰۰ تومان

فروشگاه مرکزی: تهران، میدان انقلاب، خمینری جاوید (اردیبهشت شمالی)، پلاک ۸۸

تلفن مرکز پخش: ۶۶۴۹۲۳۲۷ - تلفن فروشگاه کتاب: ۶۶۴۰۲۳۵۳

پست الکترونیکی: nashr.chatr@gmail.com

کلیه حقوق برای مؤلف و ناشر محفوظ است.

سخن ناشر

رشته‌ی حقوق با تمام شاخه‌ها و گرایش‌هایش، به منزله‌ی یکی از پرطرفدارترین رشته‌های دانشگاهی کشور، تعداد فراوانی از دانشجویان علوم انسانی را به خود جلب کرده است؛ دانشجویانی که پس از تحصیل، وارد عرصه‌ی خدمت شده و در مشاب و جایگاه‌های گوناگون به ایفای وظیفه مشغول می‌شوند.

مناسبتی که در دانشکده‌های حقوق، مبنای کار قرار گرفته و تحصیل دانشجویان بر مدار آن‌ها قرار دارد، در واقع، مجموعه‌ی کتب و جزواتی هستند که طی سالیان متناهی مبنای کار بوده که باید تغییر نیافته و خود را با تحولات و نیازهای زمانه هماهنگ کرده‌اند.

این، درحالی است که به از مبرم دانش‌پژوهان به مجموعه‌های پربار و سودمند، امری انکارناپذیر است. همین بس که، ضرورت تدوین کتب غنی و ارزشمند برای رفع نیازهای علمی دانشجویان رشته‌ی حقوق و نیز رشته‌های متأثر از آن، باید بیش از گذشته مورد توجه قرار گیرد. کتاب‌هایی که روزآمدی محتوای آن‌ها از یک سو و تناسب آن‌ها با نیازهای دانش‌پژوهان از سوی دیگر، مورد توجه و لحاظ ناشر و نویسنده، قرار گرفته باشد.

مؤسسه‌ی آموزش عالی آزاد چتر دانش، در مقام مؤسسه‌ای پیشگام در امر نشر کتب آموزشی روزآمد و غنی، توانسته است خدمات مؤثری در همراهی با دانشجویان رشته‌ی حقوق بردارد. این مؤسسه افتخار دارد که با بهره‌مندی از تجربیات فراوان خود و با رصد دقیق نیازهای علمی دانشجویان، تولید آثاری همت گمارد که مهم‌ترین دستاورد آن‌ها، تسهیل آموزش و تسریع یادگیری پژوهندگان باشد. انتشارات چتر دانش امیدوار است با ارائه‌ی خدمات ارزشمندی، در راستای شایستگی‌های خود را در این حوزه‌ی علمی بیش از پیش به منصه‌ی ظهور برساند.

فرزاد دانشور

مدیر مسئول انتشارات چتر دانش

فهرست

۷	تاریخچه علم نحو.....
۸	زندگینامه عبدالقاهر جرجانی (متوفی ۴۷۴ هـ ق).....
۱۲	پیشگفتار.....
۱۴	منظومه عوامل نحو جرجانی.....
۱۸	مروری اجمالی بر عوامل صدگانه.....
۲۰	باب ۱: علم صرف و علم نحو.....
۲۴	باب ۲: معرب و مبنی.....
۲۴	
۲۴	
۲۹	اسماء اشعار.....
۳۲	اسم موصوف.....
۳۴	اسماء شرط.....
۳۵	اسم استفهام.....
۳۷	ظروف مبنی.....
۳۹	الفاظ کنایات.....
۴۰	اسم فعل.....
۴۱	معرب.....
۴۱	منصرف - غیر منصرف.....
۴۲	کلمه.....
۴۷	باب ۳: حروف جر.....
۵۳	حرف جر «باء [ب]».....
۵۶	حرف جر «تاء [ت]».....
۵۷	حرف جر «کاف [ک]».....
۵۷	حرف جر «لام [ل]».....
۵۸	حرف جر «واو».....
۶۰	حرف جر «مُذَّ» و «مُذْ».....
۶۰	حروف جر «حَلَا»، «جَاسَا»، «عَدَا».....

حرف جر «رُبَّ» ۶۱

حرف جر «مِنْ» ۶۳

حرف جر «فِي» ۶۴

حرف جر «عَنْ» ۶۵

حرف جر «عَلَى» ۶۷

حرف جر «حَتَّى» ۶۸

حرف جر «إِلَى» ۶۹

باب ۴: حروف مشبهة بالفعل ۷۱

حروف مشبهة بالفعل «إِنَّ» و «أَنَّ» ۷۲

حرف مشبهة بالفعل «أَنَّ» ۷۳

حروف مشبهة بالفعل «لَيْتَ» و «لَعَلَّ» ۷۴

حروف مشبهة بالفعل «شَدَّ» به لیس ۷۵

باب ۵: حروف ناصب اسم ۷۸

مستثنی ۷۸

منادی ۷۹

باب ۶: حروف ناصب بالذات ۸۲

حرف ناصب «أَنَّ» ۸۳

حرف ناصب «لَنْ» ۸۴

حرف ناصب «كَيَّ» ۸۴

حرف ناصب «إِذَنْ» ۸۶

باب ۷: حروف جزم ۸۷

عوامل جازم یک فعل ۸۸

عوامل جازم دو فعل ۸۹

باب ۸: اسما جزم ۹۲

باب ۹: تمییز (۱) ۹۳

تمییز نسبت ۹۴

تمییز ذات (مفرد) ۹۴

۹۵	باب ۱۰: تمییز عدد (۲)
۹۶	باب ۱۱: تمییز (۳)
۹۶	تمییز «کَمْ، کَیْن، کَذَا»
۹۸	باب ۱۲: اسم فعل
۱۰۲	باب ۱۳: افعال ناقصه
۱۰۶	باب ۱۴: افعال مقاربه
۱۰۹	باب ۱۵: اتصال ج و ذم
۱۱۱	باب ۱۶: افعال قالب
۱۱۶	باب ۱۷: اسم فاعل، اسم مفعول، مضاف
۱۱۶	اسم فاعل
۱۱۸	اسم مفعول
۱۱۸	مضاف
۱۲۵	فعل
۱۳۱	ثلاثی و رباعی
۱۳۶	لازم و متعدی
۱۳۸	معلوم و مجهول
۱۴۰	باب ۱۸: صفت مشبیه
۱۴۲	باب ۱۹: عامل لفظی و معنوی
۱۴۴	منابع

پیشگفتار

بسم الله مجریها ومرسیها

الحمد لله الذي جعلنا من المسلمين، و علمنا برسوله شرائع الدين، و الصلاة و السلام على خير خلقه محمد سيد المرسلين، و أهل بيته المطهرين الذين أذهب الله عنهم الرجس و طهرهم تطهيرا.

زبان عربی زبان دین اسلام و بخش عظیمی از فرهنگ اسلامی را تشکیل می‌دهد. با اندک آشنایی با زبان عربی به حکم آیه «و هذا لسان عربی مبین» به دقت بودن و مرغای این زبان پی برده می‌شود. شاید به این دلیل است که عربی یک از زبان‌های زنده دنیا در عصر حاضر نیز می‌باشد؛ که خود نیز شاخه‌های متعددی چون صرف، نحو، معانی، بیان، بدیع را دارا است. در هر شاخه از این زبان کتب و حواشی دارند مانند آن که در شاخه نحو کتاب البهجة المرضیة معروف به سیوطی در شرح الی و کتب صمدیه و الهدایه در سطح مقدماتی در حوزه‌ی علمیه مورد درس و بحث قرار می‌گیرند. از جمله کتاب‌هایی که قواعد نحو را به صورت موجز و مختصر در علم نظم شعری بیان کرده، منظومه «العوامل فی النحو» عبدالقاهر جرجانی (م ۴۰۴ ه ق) است. اختصار مطالب از یک طرف و منظوم بودن آن از سوی دیگر بر ارزش اثر افزوده. امر را برای طلاب علوم دینی و دانشجویان تسهیل کرده است.

اما با توجه به نیاز شعر به تفسیر و تبیین در کتاب حاضر، در مقام تشریح ابیات آن اثر هستیم تا امر تفهیم مطالب و تثبیت یاد و کوب بر طالبان آسان گردد. همچنین با دسته‌بندی هر مطلب و تبیین هر مطلب با مثال و بیانی رسا سعی در توضیح کافی ابیات نموده‌ایم. در عین حال که کتاب را با استفاده برای طلاب حوزه‌های علمیه است، دانشجویان مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد رشته‌های حقوق، فقه، علوم قرآن و ... نیز می‌توانند از آن بهره‌مند گردند. برای آشنایی بیشتر با اثر حاضر که در ۱۹ باب، تبویب گردیده است، نکات ذیل شایان توجه است:

- ۱- در هر مبحث، مسأله مورد بحث با مثال‌هایی از قرآن و احادیث تبیین گردیده است.
- ۲- نموداری کردن بعضی از مطالب با هدف تسهیل یادگیری مخاطبان صورت گرفته است.
- ۳- ترتیب مباحث براساس ترتیب ابیات منظومه است؛ اگرچه این ترتیب از جهای قابل انتقاد است.
- ۴- در ترجمه آیات قرآن کریم از ترجمه‌ی آیت الله العظمی مکارم شیرازی، استاد مرام، و استاد فولادوند استفاده شده است.
- ۵- در نگارش این اثر علاوه بر قواعد مذکور در متن شعر، به نکات و قواعد دیگری که واجد اهمیت بود نیز ضمن مطالب اشاره شده است.
- ۶- مطالعه این اثر برای آموختن علم نحو ابدأ کافی نخواهد بود لذا افرادی که به دنبال تسلط بر قواعد نحو هستند باید به کتب عالی و مقدمه‌ای این علم که جامع همه قواعد است مراجعه نمایند.
- در پایان از مسؤولان و دست‌اندرکاران محترم انتشارات چتر دانش و نیز برادر ارجمند حضرت حجت الاسلام والمسلمین محقق بهمنی که زحماتی را برای اصلاح و ویرایش کتاب متحمل شده‌اند کمال قدردانی و تشکر را دارم.

ه. بتبی بختیاری

زمستان ۱۳۹۵